

Kým kohút nezaspieva

Dráma *Kým kohút nezaspieva* sa skladá z dvoch dejstiev. Jej dej sa odohráva istej novembrovej noci roku 1944 po potlačení Povstania v malom meste okupovanom cudzím vojskom.

Účinkujúcimi hry sú rukojemníci, ktorých Nemci zadržali na odplatu za zabitie nemeckého vojaka a zatvoria ich do pivnice domu, ktorého majiteľa boli deportovaní – príkaz na zaistenie desiatich obyvateľov mesta porušiacich zákaz vychádzania po devätnástej hodine vydal nemecký veliteľ mesta, major von Lucas.

Ako prvého zatknú bývalého horára Terezčáka, potom mladých zaľúbencov gymnazistku Fanku a študenta Ondreja a postupne ďalších: babicu Babjakovú, zverolekára dr. Šusteka, neznámeho cudzinca (v hre vystupuje ako Tulák), holiča Uhríka, pani lekárnikovú, učiteľa Tomku a napokon prostitútku Mariku Mondokovú.

Rukojemníci spočiatku nepoznajú príčinu svojho zaistenia, považujú to za omyl, za nedorozumenie, sú znepokojení, ale i rozhorčení, snažia sa vzájomne si vysvetliť, prečo sa zdržiavali vonku po devätnástej hodine. Veria, že dostanú iba pokutu a potom ich pustia domov. Keď sa od Mariky Mondokovej, ktorú zadržali ako poslednú, dozvedia o zabití nemeckého vojaka, nazdávajú sa, že Nemci ich chcú len vypočúť. Ich nádeje schladí Tulák, podľa ktorého iste nie je náhodou, že sú práve desiatí: je to známy "zvyk" okupantov – smrť jedného zo svojich pomstiť zabitím desiatich civilistov.

Vtedy vchádza do pivnice pán Fischl, obchodník s drevom (je pôvodom Nemec a sympatizuje s okupantmi) – prichádza z poverenia nemeckého veliteľa, majora von Lucasa, aby im oznámil, že sú rukojemníkmi zadržanými na odvetu za zabitie nemeckého vojaka, ktorý strážil veliteľov dom (vlastne dom pána Fischla, u ktorého veliteľ býval), a že ak sa vinník do východu Slnka nenájde, budú všetci desiatí popravení.

Pán Fischl sľubuje rukojemníkom, že sa im vynasnaží pomôcť (a to i napriek tomu, že obyvatelia mesta ho v prvých dňoch Povstania spolu s ďalšími miestnymi Nemcami zatvorili na tri dni práve do tejto pivnice, vyplienili mu pílú a sklad, potom sa musel skrývať v chlieve a pomohol mu iba syn pána Terezčáka, ktorý bol známy svojimi sympatiami k Nemcom a ktorého neskôr zastrelili partizáni), veď "toto mesto je i jeho mestom, táto krajina je i jeho vlasťou a on chce po vojne aj naďalej žiť medzi nimi v pokoji, bez výčitiek a nenávisti".

Zverolekár žiada Fischla, aby vysvetlil majorovi, že on je potrebný vo svojom obvode, kde hrozí epidémia slintavky, holič dúfa, že mu prepustenie vybaví pán, ktorého zvykol holiť, učiteľ sa zase prihovára za Starca a za babicu – mali by ich prepustiť, lebo bývalého horára zaistili ešte pred siedmou, čiže neporušil zákaz vychádzania, a babica si konala iba svoju povinnosť, bola u rodičky. Fischl si všetko zapíše, sľúbi, že sa u majora za nich prihovorí – najmä za pána Terezčáka, ktorého syn mu voľakedy pomohol – a vráti sa, len čo bude môcť.

Po jeho odchode sa ešte viac vystupňuje napätie a nervozita medzi zadržanými. Všetci majú strach, sú zúfalí, ešte stále však dúfajú, že im Fischl pomôže. Jedine Tulák tomu neverí, jeho názory na okupantov a ich prisluhovačov sú nekompromisné, nemá žiadne ilúzie a nazdáva sa, že bude lepšie, ak sa namiesto falošnej nádeje pripraví na smrť.

PANI: Pán Fischl je slušný človek!

TULÁK: Je to Nemec.

BABICA: Ale náš!

STAREC: Nikdy sa nestaral do politiky. Vždy len o drevo...

TULÁK: Aj šibenice sú z dreva. Aj baraky v lágroch...!

TOMKO: Ste zaujatý. Nemám rád fanatikov!

TULÁK: A ja zas votrelcov...! Nemám rád, keď mi cudzie čižmy chodia po dome! (Na Uhríka, Šusteka.) A ani takých nemám rád, čo by tú čižmu najradšej vlastnou slinou vyblýskali...!